

1. KIRJOITUKSENNE

Oikeuskanslerille 25.10.2004 toimittamassanne sähköpostikirjoituksessa olette tiedustellut, toteutuuko Suomessa laissa turvattu vaalisalaisuus vai pitäisikö asiassa ryhtyä toimenpiteisiin. Ongelma on mielestänne nykyisessä sähköisessä tiedonvälityksessä ja esimerkiksi internetin välityksellä jaettavassa tulospalvelussa. Koska ehdokkaiden henkilökohtaiset äänimäärät ovat saatavissa äänestysaluekohtaisesti, on mahdollista tietää ainakin se, ketä henkilö ei ole äänestänyt. Joissakin tapauksissa tietoon voi tulla sekin, ketä henkilö on äänestänyt. Ongelma ei kohdistu suosittujen ehdokkaiden äänestäjiin, mutta vähemmän ääniä saaneiden kohdalla voi esiintyä 0 tai 1 tai muita pienempiä äänimääriä. Mielestänne tällaiset tilastot pitäisi jättää vain vaaliviranomaisten tietoon, eikä niitä saisi julkistaa. Olette pyytänyt oikeuskanslerin kannanottoa ja hänen puuttumistaan asiaan vaalisalaisuutta loukkaavien käytäntöjen poistamiseksi.

2. OIKEUSMINISTERIÖN LAUSUNTO

Oikeusministeriö on antanut 31.1.2005 päivätyn lausunnon nro OM 107/03/2004, jonka jäljennös lähetetään oheisena Teille tiedoksi.

3. RATKAISU

Totean asiassa seuraavaa.

3.1 Säännöksistä vaalisalaisuuden turvaamiseksi pienillä äänestysalueilla

Pienten äänestysalueiden äänestyslipuista on annettu seikkaperäisiä säännöksiä vaalilain (714/1998) 82 §:ssä. Säännöstä on sen jälkeen kahdesti muutettu (247/2002) ja (218/2004).

Alkuperäisessä säännöksessä määrättiin, että vaalisalaisuuden säilymisen turvaamiseksi pienessä äänestysalueessa on siellä annetut äänestysliput toimitettava tarkastettaviksi yhdessä kunnan jonkin muun äänestysalueen äänestyslippujen kanssa, joihin sekoittuneena äänestyslippuja ei ole mahdollista tunnistaa.

Säännös ei ollut vaalisalaisuuden turvaamiseksi riittävä. Ennakoäänessyksen lisääntyminen oli vaikuttanut monella tavalla äänntenlaskentaan.

Vaalipäivän äänestyksen vaalisalaisuus oli saattanut vaarantua pienissä äänestysalueissa. Ennakkoäänestyksen lisääntyminen oli myös jonkin verran hankaloittanut vaalitulosten yksityiskohtaista analysointia. Epäilyt vaalisalaisuuden säilymisestä vaalipäivän äänestyksessä ja tieto siitä, että ennakkoäännet lasketaan kunnittain, oli osaltaan saattanut vaikuttaa ennakkoäänestyksen lisääntymiseen. Näistä syistä vaalien ääntenlaskennassa toteutettiin kaksi muutosta: ennakkoäännet laskettiin äänestysalueittain ja vaalisalaisuutta tehostettiin pienissä äänestysalueissa (247/2002).

Lakiin tehtiin vielä pienten äänestysalueiden vaalisalaisuuden turvaamiseen tähtääviä teknisiä muutoksia (218/2004).

3.2 Asian arviointia

Vaalisalaisuuden käsitettä ja sisältöä ei ole laissa tarkemmin määritelty. Vaalisalaisuudella ymmärretään sitä, etteivät enempää vaaliviranomaiset kuin ketkään muutkaan vaaliavustajaa lukuun ottamatta pääse tietämään, miten äänestäjä on äänioikeuttaan käyttänyt. Tällä pyritään turvaamaan vaalioikeuden itsenäinen ja ulkoisista tekijöistä riippumaton käyttäminen. Myös negatiivisen seikan eli tiedon siitä, ketä henkilö ei ole äänestänyt, voidaan katsoa kuuluvan vaalisalaisuuden piiriin. Myös tämän tiedon salassapysymistä on pyrittävä turvaamaan, koska seikan julkitulo saattaa olla äänestäjälle kiusallista ja vaikuttaa epäasiallisella tavalla hänen käyttäytymiseensä vaaleissa.

Vaalien tuloksista tiedottamiseen liittyy voimakas julkinen intressi, joka voi johtaa ristiriitaan henkilön yksityisyyden suojan kanssa. Kun vaaleissa annetut äännet lasketaan yhteen kussakin äänestysalueessa erikseen, voidaan vaalien tuloksen perusteella tehdä johtopäätöksiä poliittisista voimasuhteista kunnan eri äänestysalueissa. Tästä ovat perinteisesti olleet kiinnostuneita tiedotusvälineet, puolueet ja tutkijat. Saattaa kuitenkin esiintyä tilanteita, joissa vaalien tulospalvelu antaa äänestyskäyttäytymisestä liian yksityiskohtaista tietoa. Sen sijaan menettelytapana tiedon levittämisessä tulee voida säännösten puitteissa käyttää hyväksi nykyaikaista tietotekniikkaa, niin että vaalien tietopalvelu toimisi mahdollisimman nopeasti, luotettavasti ja muutoinkin hyvin.

Oikeusministeriö on todennut lausunnossaan, että tällä hetkellä voimassa olevat säännökset saattavat edelleenkin erityisesti kunnallisvaaleissa pienillä äänestysalueilla vähän ääniä saaneiden ehdokkaiden kohdalla johtaa vaalisalaisuuden vaarantumiseen, jos vaalien tulospalvelu antaa yksittäisten äänestäjien käyttäytymisestä yksityiskohtaista tietoa. Vastapainona on julkinen intressi saada tietoa vaalien tuloksista ja tehdä niistä johtopäätöksiä paikallisistakin poliittisista voimasuhteista. Oikeusministeriö on ilmoittanut, että esittämämme ongelma on sen tiedossa. Ministeriön on tarkoitus kehittää vaalitietojärjestelmää siten, että vaalisalaisuus voitaisiin jatkossa turvata nykyistä paremmin. Ministeriö on ilmoittanut tulevansa puuttumaan asiaan viimeistään ennen vuoden 2008 kunnallisvaaleja. Ministeriö on ilmoittanut tulevansa selvittämään, onko vaalilakia tarpeen muuttaa tältä

osin.

3.3 Johtopäätös

Oikeusministeriö on ilmoittanut ryhtyvän asiassa tarpeellisiin toimenpiteisiin. Tämän vuoksi kirjoituksenne ei johda puoleltani enempään. Korostan kuitenkin sitä, että koska nykyinen asiantila voi jossain tapauksissa loukata ihmisten perusoikeuksia (ensisijaisesti vaali- ja osallistumisoikeuksia), pidän tärkeänä, että asiasta säädettäisiin lain tasolla.

Jäljennöksen tästä vastauksestani lähetän tiedoksi oikeusministeriölle.

Oikeuskansleri

Paavo Nikula

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Harri Liusvaara